

УДК 343

Reshnyuk A.

ACTUS REUS UNDER ART. 400 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

А.В. Решнюк

здобувач кафедри

кримінального права та процесу

ВНЗ «Національна академія управління»

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.400 КК УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання, що стосуються об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України, мають велике значення для теорії кримінального права та кваліфікації цього злочину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми об'єктивної сторони цього злочину на фрагментарному рівні займалися такі вчені, як: В.І. Борисов, В.І. Тютюгін, М.І. Панов, В.К. Матвійчук, М.І. Хавронюк, О.І. Габро, В.В. Сміх та ін. Проте до цього часу ці питання не знайшли свого належного вирішення.

Мета статті полягає у дослідженні об'єктивної сторони злочину посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Основні результати дослідження. Потрібно зазначити, що є загальноприйнятими положеннями стосовно того, що об'єктивна сторона злочину являє собою сукупність встановлених законом про кримінальну відповідальність ознак, які характеризують зовнішній прояв злочинного посягання [1, с.133]. Зовнішні риси (ознаки) злочинного діяння знаходять своє відображення частково в законі. З усіх структурних частин складу злочину найбільше інформації, необхідної для кваліфікації діяння як злочину, містить об'єктивна сторона. Чіткий опис ознак об'єктивної сторони досліджуваного злочину є важливою передумовою дотримання законності в правозастосовній діяльності правоохоронних органів, оскільки притягнення особи до кримінальної відповідальності завжди пов'язане з встановленням у її поведінці конкретного суспільно небезпечного діяння, про яке йдеться в законі (ст. 400 КК України).

Як показує вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури з кримінального права, проблемі об'єктивної сторони злочину як загальнотеоретичній і практичній проблемі присвячена значна кількість праць [2, с. 81; 3, с. 106-141; 4, с. 5; 5, с. 128-143; 6, с. 189-211; 7, с.3-268; 8, с. 3-343; 9, с. 313-343; 10, с.357-383; 11, с.1-343; 12, с.131-138; 13, с.69-83; 14, с.265-372; 15, с.12-563]. Це певною мірою полегшує нам завдання. Оскільки загальнотеоретичні питання, що стосу-

ються зовнішньої сторони злочинного діяння є достатньо розробленими, ми одразу перейдемо до проблеми нашого дослідження. Вважаємо лише за необхідне уточнити складові стосовно загального вчення стосовно об'єктивної сторони складу злочину, дотримуючись у цьому питанні поглядів В.К. Матвійчука. До об'єктивної сторони складу злочину слід віднести такі ознаки, як діяння (дія та бездіяльність), обстановка вчинення злочину, спосіб вчинення злочину, місце, час, знаряддя, засоби вчинення злочину та джерело злочинного діяння [16, с.213-214].

Ознаки об'єктивної сторони досліджуваного злочину відтворено в загальних рисах у Законі (ст.400 КК України). Як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони цього злочину передбачені такі, як дії, так і бездіяльність, наслідки за ознакою «...вбивство...» та необхідний причинний зв'язок лише між дією або бездіяльністю та настанням наслідків – смерті потерпілого. Моментом закінчення цього злочину при замаху на вбивство є вчинення діяння (дії або бездіяльності) спрямованих на позбавлення життя захисника чи представника особи. Встановлення обов'язкових ознак об'єктивної сторони досліджуваного злочину має важливе не тільки наукове, але й практичне значення.

Зовнішня сторона злочину, передбаченого ст.400 КК України, як свідчить вивчення юридичної літератури, до цього часу не знайшла свого достатнього дослідження, вона надто складна, має багатоаспектний характер та істотні дискусійні в юридичному плані моменти, які так чи інакше впливають на практику застосування норм, передбачених цією статтею, і законотворчу діяльність та теорію кримінального права.

Низка понять, які використовують автори в своїх роботах для з'ясування обов'язкових ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України, викликані цілком зрозумілими чинниками: 1) це намагання при аналізі та науковому обґрунтуванні механічного перенесення заборон чи прав з інших законодавчих актів; 2) це уникнення аналізу об'єктивної сторони зазначеного злочину, а натомість тяжіння до прямого перенесення термінів, зазначених у диспозиції закону без зазначення ознак об'єктивної сторони злочину; 3) це відсутність в роботах, які стосуються цієї теми, роз'яснення термінології на належному рівні.

Отже завдання нашого дослідження в межах, визначених цією статтею, полягає в тому, щоб як найповніше: а) врахувати позитивні моменти, що стосуються розкриття ознак об'єктивної сторони цього злочину, послідовно їх визначити і обґрунтувати; б) користуючись загальним поняттям об'єктивної сторони цього злочину, визначити повну сукупність обов'язкових ознак об'єктивної сторони, що характеризують зовнішні прояви досліджуваного діяння; в) здійснити кваліфікацію діянь, передбачених ст.400 КК України за ознаками об'єктивної сторони цього злочину.

Вищезазначені завдання і напрямки та позитивні моменти дослідження допоможуть нам правильно назвати обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину. Проте окреслені межі дослідження є недостатніми для усвідомлення ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України. Тому ми

дійшли висновку, що в подальшому стосовно досліджуваної проблеми слід додатково розглянути ще такі питання: погляди в джерелах з кримінального права на поняття об'єктивної сторони злочину посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; термінологію, якою користуються автори наявних публікацій, як вони її пояснюють та як вона співвідноситься з чинним КК України, а також із сучасною судовою практикою.

В юридичній літературі існує значна кількість часом суперечливих поглядів на поняття об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України. Одні автори зазначають, що об'єктивна сторона цього злочину полягає в посяганні на життя, яким визнається закінчене вбивство або замах на вбивство потерпілого, у зв'язку з його законною діяльністю [17, с.915; 18, с.61; 19, с.835]; другі — наполягають, що об'єктивна сторона цього злочину проявляється у посяганні на життя зазначеного потерпілого і може виражатися у: 1) його умисному вбивстві; 2) замаху на його вбивство (закінченим цей злочин вважається у першій його формі — з моменту настання смерті потерпілого; у другій формі — з моменту вчинення дій, які утворюють замах на його вбивство) [20, с.1142]; треті — стверджують, що об'єктивну сторону посягання на життя захисника чи представника особи або їх близьких родичів утворюють як дії, що призвели до настання смерті цих осіб (убивство), так і дії, що обумовили можливість настання смерті (замах на убивство) [21, с.40]. В.В. Сміх зазначає, що цей злочин може бути вчиненим як шляхом дії, так і бездіяльності [22, с.97]. Інші точки зору співпадають з позицією стосовно об'єктивної сторони попередніх авторів.

Аналіз існуючих точок зору на поняття об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України свідчить, що В.І. Тютюгін, Ю.В. Гродецький, В.І. Борисов, В.А. Козак, Р.С. Орловський, О.Є. Радутний, Є.В. Шевченко, О.А. Чуваков переписують положення диспозиції ст.400 КК, зазначаючи, що це положення є об'єктивна сторона, але не називають обов'язкові ознаки об'єктивної сторони цього злочину. Вони називають також лише момент закінчення цього злочину, але не називають ці злочини за формою описання об'єктивної їх сторони. Деякі кроки до описання обов'язкових ознак об'єктивної сторони цього злочину робить І.Ф. Поляков, а саме зазначає, що він вчиняється шляхом дії, але також не намагається описати його за конструкцією побудови. Більш вдалими є описання об'єктивної сторони цього злочину В.В. Сміхом, який, на наш погляд, правильно зазначає, що він може вчинятися як шляхом дії, так і бездіяльності та засвідчує, що цей злочин є формально-матеріальним. Проте і його судження стосовно об'єктивної сторони цього діяння має певні недоліки, які ми розкриємо в процесі нашого дослідження.

Проте перед тим, як проаналізувати зовнішні ознаки двох форм прояву цього злочину, а саме: 1) вбивство захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; 2) замах на вбивство захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, необхідно звернутися до розуміння термінології, яка приведе нас до її визна-

ченості і буде сприяти розумінню суті об'єктивної сторони цього злочину. Визначаючи у цьому сенсі залежність якості правового матеріалу, а ми в цьому контексті віднесли б і застосування термінології у ст.400 КК України, що підтверджується цікавим і вдалим судженням «батька» кібернетики Н. Вінера, який стверджував, що «теорія і практика права тягнуть за собою дві групи проблем: групу проблем, яка стосується загального призначення права, розуміння справедливості в праві, і групу проблем, що стосуються технічних прийомів, при допомозі яких ці поняття стануть ефективними» [23, с.29]. Ці положення впритул стосуються принципу визначеності та єдності термінології у складі злочину посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги та можливості здійснення ефективної кримінально-правової охорони відповідних суспільних відносин лише за допомогою визначених у законі термінів (які можуть сприяти розумінню ознак об'єктивної сторони цього злочину).

Слід звернути увагу на те, що у чинному законодавстві поряд з поняттям «правова допомога» вживається термін «юридична допомога». Так, зокрема, у статтях 59, 64 Конституції України використовується термін «правова допомога» [24]. Стаття 16 Кодексу адміністративного судочинства України має назву «Правова допомога при вирішенні справ в адміністративному суді». У статтях 1, 19, 20, 25, 26, 27, 28, 29 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вживається термін «правова допомога» [25]. Кримінальний процесуальний кодекс України 2013 р., на відміну від попереднього КПК України, використовує лише один термін «правова допомога» [26]. Так у статтях 46, 78, 120, 135, 545, 546, 552, 553, 554, 557, 564, 568, 569, 572 цього Кодексу використовується термін «правова допомога» [26]. У Законі України «Про міліцію» йдеться про завдання «сприяти в наданні правової допомоги» (ст. 5) та забезпечення права на «юридичний захист» (ст.5) [27]. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 р. № 3460-VI, використовуються такі терміни, як «безоплатна правова допомога», «правова допомога», «правові послуги» тощо [28]. У законі України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» від 20 грудня 2011 р. № 4191-VI також використовується термін «правова допомога» [29]. Крім того, у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа «Про правову допомогу» від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 р., Справа № 1-23/2000 р.) також йдеться про правову допомогу [30].

Усе це свідчить про необхідність з'ясування питання стосовно розмежування або ототожнення термінів «правова допомога», «юридична допомога». З цією метою звернемося до довідників та інших джерел. Так, «Юридический энциклопедический словарь» поняття «правовая помощь», роз'яснює таким чином: «договор о П.п.) — договоры заключаемые гос-вами по вопросам сотрудничества учреждений юстиции (судов, органов нотариата, прокуратуры) по оказанию П.п. по гражданским, семейным и уголовным делам. СССР имеет такие договоры с Албанией, Болгарией, Венгрией, ГДР, КНДР, Монголией,

Польшей, Румунією, Чехословакією, Югославією, Алжиром, Грецією, Іраном, Фінляндією. Цель договорів о П.п. — забезпечення взаємного признання а дотримання особистих і майнових прав громадян одного державства на території іншого. Договори регулюють питання правової захисти, визначають компетенцію судів і сферу застосування права; процесуальні права громадян договірних країн, порядок виконання судових поручень і поручень др. установ юстиції о П.п., признання і виконання рішень по громадянським, сімейним справам, признання і пересилки документів, видачі злочинців і т.д.

По договорі о П.п. громадяни одного державства користуються на території др. держави такою ж захистом їх особистих і майнових прав, як і власні громадяни (см. Національний режим); вони можуть вільно і безперешкодно звертатися в суди, прокуратуру, нотаріальні контори і інші установи юстиції др. держави, вимагати ходатайств і пред'являти позови...» [31, с.277]. Юридична енциклопедія при визначенні терміна «правова допомога» відсилає до терміна «право на правову допомогу», яка означає «...одне з осн. конст. прав гр-н (ст. 59 Конституції України). Повинно забезпечити прав. захист прав людини в судовому та ін. процесах. Надається кожному, хто потребує прав. допомоги і звертається за нею. Здійснюється у формі: надання юрид. консультацій і роз'яснень з юрид. питань, усних і письм. довідок щодо за-ва; складання заяв, скарг та ін. док-тів, що мають юрид. силу; засвідчення копій відповід. док-тів; здійснення представництва в суді та ін. держ. органах; прав. забезпечення підприєм. діяльності гр-н тощо. У випадках, передбачених законом, прав. допомога надається безоплатно. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання прав. допомоги при вирішенні справ у судах, та ін. держорганах діє адвокатура. Її діяльність регламентується Законом України «Про адвокатуру» 1992 р. [32, с.24]. Ю.В. Александров стверджує, що «Будь-які законні заходи захисника чи представника, спрямовані на захист прав і законних інтересів осіб, від імені або за дорученням яких вони діють у кримінальному, цивільному, господарському чи адміністративному процесі, мають бути віднесені до діяльності по наданню правової допомоги [33, с.766]. М.І. Мельник, М.І. Хавронюк під наданням правової допомоги вважають здійснення захисником або представником особи діяльності, безпосередньо пов'язаної із реалізацією ними функцій захисту прав і законних інтересів певних категорій учасників судочинства або представництва інтересів у суді фізичних або юридичних осіб [34, с.1142].

Нам найбільше імпонує визначення правової допомоги, яке сформульоване в Законі України «Про безоплатну правову допомогу від 2 червня 2011 р. за № 3460-VI, де зазначається, що «правова допомога — надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту прав і свобод, їх відновлення у разі порушення; консультацій і роз'яснень з правових питань; складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання

особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації» [28].

В.П. Нагребельний наполягає на тому, що поняття «юридична допомога» означає «...вид профес. спеціальної діяльності, сукупність заходів щодо надання на платній або безоплатній основі відповід. прав. послуг гр-нам, служб. особам, організаціям, підприємствам, установам тощо. Має на меті їх правильну орієнтацію у чинному законодавстві, різноманітних ситуаціях, захист прав і законних інтересів фіз. та юрид. осіб у судах й ін. органах держ. влади та місц. самоврядування, виховання звички свідомого виконання правових норм, зміцнення законності й правопорядку. Ю.д. здійснюється у формі усних або письм. юридичних консультацій, складанні відповід. процесуальних та ін. док-тів, представництва в суді, органах держ. влади тощо. Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на Ю.д. і є вільним у виборі захисника своїх прав та інтересів. Її надання покладено на адвокатів, які працюють у складі колегій чи індивідуально (див. Адвокатська діяльність, Адвокатське об'єднання, Адвокатура) і здійснюють, зокрема під час досуд. слідства та в суді, захист обвинуваченого, представництво в суді, та ін. органах держ. влади в цив., труд., госп., адм. та крим. справах, М-вам, відомствам, підприємствам, організаціям та установам Ю.д. надається у служб. порядку або на договір. засадах юридичними службами, фірмами та ін. спеціаліз. установами з надання прав. послуг [35, с. 470].

Аналіз використаних нами джерел свідчить: 1) що статті 59, 64 Конституції України дають підставу стверджувати, що у системі Конституційних гарантій, прав і законних інтересів особи, що бере участь у правосудді, істотне місце відводиться конституційному праву кожної людини на правову допомогу. Оскільки це право є загальногалузевим і виходячи з положень ст. 64 Конституції України не може бути ніким обмежене, то дотримання цього права як додаткової гарантії, дотримання інших прав і законних інтересів людини, зумовлено тим, що воно є елементом механізму правового захисту, під яким слід розуміти динамічну систему правових норм, засобів і заходів, дія і взаємодія яких спрямована в кінцевому рахунку на запобігання порушення прав людини на їх відновлення у випадку порушення [14, с.47]; 2) використані терміни у таких законодавчих актах, як: КПК України, Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про міліцію» лише зазначають про надання правової допомоги або використання терміну «правова допомога»; 3) визначення правової і юридичної допомоги запропоноване в довідникових джерелах не розриває належним чином зміст цих понять; 4) запропоновані визначення правової допомоги М.І.Мельника, М.І. Хавронюка, Ю.В. Александрова обмежуються лише сферою судочинства.

На підставі викладеного можна зробити наступні висновки, що: 1) термін «правова допомога» є більш широким ніж «юридична допомога» і вписується в механізм правового захисту; 2) необхідно користуватися законодавчим визначенням терміну «правова допомога», яке необхідне для з'ясування об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст.400 КК України.

Стаття 59 Конституції України проголосила право кожного на правову допомогу і встановила, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [24]. Проте, як це слідує із змісту ст.400 КК України така дія захисника чи представника особи по наданню правової допомоги має бути правомірною [37]. Можливість забезпечення правової допомоги передбачена законодавством на всіх стадіях кримінального, цивільного, господарського та адміністративного процесів [33, с.766].

Слід погодитися з думкою, що є в юридичній літературі з цієї проблеми, що будь-які законні заходи захисника чи представника, спрямовані на захист прав і законних інтересів осіб, від імені або за дорученням яких вони діють у кримінальному, цивільному, господарському чи адміністративному процесі мають бути віднесені до діяльності по наданню правової допомоги [33, с.766].

Важливо акцентувати увагу на тому, що кримінальну відповідальність за посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, тягне за собою кримінальну відповідальність за ст.400 КК лише за правомірну діяльність вказаних осіб, тобто такої, яка здійснюється у встановленому законом порядку і не забороненими законом засобами [33, с.767], тобто законну діяльність. Це також знайшло підтвердження у наукових джерелах, зокрема, відповідальність за ст. 400 КК України настає лише за умови, якщо діяльність потерпілого щодо надання правової допомоги здійснюється, коли така мала законний характер [18, с.63].

Спільним для цих визначень є наступне: 1) що така діяльність здійснюється у встановленому (передбаченому) законом порядку і не забороненими законом засобами (способами); 2) з використанням більш широкої сфери, а саме — це будь-які законні юридичні заходи захисника чи представника особи щодо захисту прав та інтересів осіб від імені або за дорученням яких вони діють у кримінальному, адміністративному, цивільному або господарському процесах.

З метою подальшого більш поглибленого розуміння правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги звернемося до довідкових джерел. Так, Б.Л. Назаров під терміном «правомірність» розуміє «...відповідність явищ соціального життя (діяльності або результатів діяльності суб'єктів права) вимогам і дозволам, що містяться в нормах права державної волі. Втілюються не тільки безпосередньо у поведінці суб'єктів права, але і в таких юридичних документах, як нормативні акти, акти застосування права (наприклад, судові рішення або вирок). П. виключає яке б то не було відхилення від приписів права, антипод її — протиправність.

П. як головна юридична властивість... суспільних відносин передбачає високий рівень правосвідомості суб'єктів права, а також їх загальної і особливо правової культури. П. у всіх сферах правової діяльності — правотворчій і правореалізуючій — відтворює собою реальність принципу законності, юрид. гарантій прав людини і міцності правопорядку в цілому. П. у поведінці (або в результатах поведінки) суб'єкта права є вираженням єдності зовнішньої (об'єктивної) сторони його діяльності і внутр., духовної (суб'єктивної) сторо-

ни, що характеризує психічний стан особи, його відношення до своєї поведінки, оцінку своєї діяльності. П. у поведінці суб'єктів права у механізмі правового регулювання виступає як їх позитивна реакція і усвідомлене відношення до вимог і дозволів держ. волі, як правило, дякуючи високій індивідуальній, в т.ч. юридичній, позитивній, відповідальності...» [38, с.277]. О.В. Батанов, О.Д. Тихомиров термін «правомірна поведінка» визначають як «...поведінка, яка відповідає приписам правових норм. Є видом соціальної поведінки і визначальною умовою забезпечення законності та правопорядку, прав і свобод гр-н, побудови прав. д-ви. До соціальної сторони П.п. належать такі її якості, як позитивність, свідомість, добровільність, здатність задовольняти сусп. та особисті інтереси, соціальна значущість, зовн. вияв у вигляді дій чи бездіяльності, схвалення або допустимість з огляду на сусп. інтереси тощо. Необхід. властивістю П.п. є її вияв, підконтрольність свідомості й волі. Комплекс цих властивостей окреслює межі того масиву факт., соціальних поведінкових актів, які потребують прав. опосередкування, здатні сприймати регулюючий вплив прав. засобів і регулюються правом. Антиподом П.п. є протиправна поведінка» [39, с. 46]. «Словарь русского языка С.И. Ожегова» трактує термін «правомерный» як «...Внутренне оправдываемый, закономерный, основанный на праве П. поступок» [40, с.468].

Із запропонованих тлумачень термінів «правомірність» та «правомірна поведінка» слід виокремити важливі для нашого визначення положення. Серед таких можуть бути наступні: 1) відповідність діяльності або результатів діяльності суб'єктів права вимогам і дозволам, що містяться у нормах права; 2) заснований на праві правомірний поступок; 3) визначальна умова забезпечення законності та правопорядку, прав і свобод громадян, побудови правової держави.

Отже, на підставі викладеного вище під здійсненням правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги слід розуміти будь-які законні юридичні заходи захисника чи представника особи щодо захисту прав та інтересів осіб від імені або за дорученням яких вони діють у кримінальному, адміністративному, цивільному, господарському процесах, які здійснюються у передбаченому законом порядку і не забороненими законом засобами і способами.

Враховуючи те, що ст.400 КК України в апріорі має захищати правомірну діяльність захисника чи представника особи з надання правової допомоги, оскільки інше суперечило б задуму законодавця та те, що адвокатська діяльність — це незалежна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, то така діяльність не повинна суперечити чинному законодавству [37]. Так, адвокату забороняється: 1) використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта; 2) без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб; 3) займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта; 4) відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом [25]. Крім того,

згідно ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» «під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь які дії, незаборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги» [25]. Крім того, під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися присяги адвоката України та адвокатської етики [25].

Беручи за основу, що адвокатська діяльність — це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [25], то він має право займатися такими видами адвокатської діяльності, як: 1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснення з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; 2) складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; 3) захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне порушення; 4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні; 5) представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні; 6) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами; 7) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань (крім того, адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності не заборонені законом) [25].

Проте, виходячи з положень ст.45 КПК України слід знати, що захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [25]. Отже, діяльність такого захисника буде неправомірною у кримінальному та адміністративному процесах.

Згідно зі ст.47 КПК України захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвину-

ваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого [26].

Законний представник підозрюваного, обвинуваченого (як законні представники підозрюваного, обвинуваченого можуть бути залучені батьки, усиновлювачі, а в разі їх відсутності — опікуни, піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний) [26]. Такий законний представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої представляє, крім тих, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена представнику [26]. Виходячи з цього, його правомірна діяльність не може охоплювати меж процесуальних прав, які можуть здійснюватися лише обвинуваченим чи підозрюваним.

Виходячи з приписів ст.58 КПК України потерпілого у кримінальному провадженні може представляти особа, яка має право бути захисником (представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні) [26]. Слід звернути увагу на те, що представник потерпілого користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику [26]. Важливо звернути увагу на те, що якщо потерпілим є неповнолітня особа або особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з нею залучається і законний представник (питання участі законного представника потерпілого у кримінальному провадженні регулюється згідно з положенням ст.44 цього Кодексу) [26]. Такий представник користується правами потерпілого.

Згідно ст.63 КПК України представником цивільного позивача і цивільного відповідача у кримінальному процесі може бути: особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю у випадку, якщо цивільним позивачем, цивільним відповідачем є юридична особа (такий представник користується процесуальними правами цивільного позивача, цивільного відповідача, інтереси якого він представляє) [26]. Для цивільного позивача — ці права, передбачені ч.3 ст. 61 КПК України, а для цивільного відповідача — ч. 3 ст. 62 КПК України [26].

На наш погляд, важливо, при вирішенні питання стосовно надання захисником чи представником особи у кримінальному процесі з надання правової допомоги, з'ясувати чи був забезпечений процесуальний порядок допуску до цих обов'язків захисника чи представника особи у цьому процесі, а також чи були належним чином оформлені при цьому їх повноваження стосовно захисту чи представництва з надання правової допомоги.

Згідно ст. 40 ЦПК України представником у суді може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцять років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді, за винятком осіб, визначених ст.41 ЦПК (крім того одна й та особа не може бути одночасно представником іншої сторони, третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору або беруть участь у справі на другій стороні) [41]. У відповідності зі ст. 44 ЦПК України представник, який має повноваження на ведення справи в суді, може вчиняти від імені особи, яку він представляє, усі процесуальні дії, що їх має право вчиняти ця особа [41]. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності [41].

У відповідності зі ст. 28 Господарського процесуального кодексу України «справи юридичних осіб в господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника...

Представниками юридичних осіб можуть бути також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені представництва, організації ...» [42].

Громадяни можуть вести свої справи особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються належно оформленою довіреністю.

На підставі проведеного дослідження можна дійти до наступного, що під здійсненням правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги слід розуміти будь-які законні юридичні заходи захисника чи представника особи, оформлені в установленому законом порядку і належно посвідчені, щодо захисту або представництва стосовно прав та інтересів фізичних і юридичних осіб від імені або за дорученням яких вони діють у судах під час здійснення цивільного, господарського, кримінального, адміністративного та конституційного судочинства, а також інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед фізичними та юридичними особами, які здійснюються у передбаченому чинним законодавством порядку і не забороненими законом засобами і способами.

Крім зазначеного вище з'ясуємо ще такі загальні положення, які стосуються об'єктивної сторони злочину взагалі і, зокрема, передбаченого ст. 397 КК України, а саме дію та бездіяльність. Так, дія — це активна поведінка людини, а бездіяльність — пасивна. Проте, такої характеристики для їх розмежування недостатньо. Ясно, що вона як активна поведінка завжди являє собою певний рух тіла, яким вважається навіть неістотний рух м'язів, міміка, жестикуляція і оскільки слова вимовляються через посередність певних рухів м'язів — це також рух тіла [43, с.67].

Разом з тим слід визнати, що будь-які тілорухи допустимо визнати пошуковою дією, а лише такі, що: по-перше, оскільки мова йде про ознаку об'єктивної сторони злочину, дія — тілорухи, які відбуваються в ситуації, коли особа має поводити себе пасивно; по-друге, оскільки мова йде про форму (вид) суспільно-небезпечної поведінки, дія — ті тіло рухи, які направлені на завдання відповідної шкоди [43, с.67]. Стосовно ж бездіяльності, то зрозуміло, що

вона як пасивна воляова протиправна поведінка, являє собою перш-за все відсутність тіло рухів, але бездіяльність це далеко не будь яка відсутність тіло рухів [43, с.69]. Цю позицію слід підтримати, виходячи з того, що: по-перше, оскільки мова йде про форму суспільно небезпечної поведінки, бездіяльність — це те, що проявляється в утриманні від необхідних для недопущенні шкоди тіло рухів; по-друге, оскільки мова йде про ознаку об'єктивної сторони злочину, бездіяльність — відсутність тих тілорухів, які відбуваються в ситуації, коли особа повинна обов'язково вести себе активно (для іншого заборон не встановлено) [43, с.69].

Маючи таке теоретичне і законодавче підґрунтя, ми з'ясуємо таку форму вчинення цього злочину (ст.400 КК України), як вбивство захисника чи представника особи, або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги — спочатку вчинення його шляхом дії, а потім шляхом бездіяльності.

Слід погодитися з думкою, що є в юридичній літературі, що посягання на життя за ст.400 КК України є спеціальним видом умисного вбивства, передбаченого п.8 ч.2 ст.115 КК України, тому ідеальна сукупність цих злочинів виключається [18, с. 63].

Акцентуємо увагу на тому, що у диспозиції ст.400 КК України вбачається вбивство зазначених потерпілих як злочину з матеріальним складом, тобто відбувається протиправне заподіяння смерті іншій особі, перелік яких перерахований у цій статті. Дією, яка посягає на життя перерахованих вище осіб, є проявом активного впливу на жертву. Вона може проявлятися у вигляді фізичного впливу на потерпілого, тобто безпосереднього фізичного впливу на організм людини, який супроводжується порушенням функції чи анатомічної цілісності життєво важливих органів потерпілого (наприклад, нанесення ударів, вогнепальних ушкоджень в життєво важливі органи, скидання з висоти, утримання під водою, удавлення ший, нанесення удару ножом у життєво важливі органи, отруєння) [44, с.108–109]. До фізичного впливу при вчиненні вбивства шляхом дії також відноситься вплив через будь-які фактори зовнішнього середовища, зокрема: 1) дія низької чи високої температур; 2) дія електричного струму; 3) дія отруєння; 4) дія вибухових речовин; 5) дія радіоактивних матеріалів тощо [44, с.109]. Активна дія при вбивстві зазначених потерпілих може відбуватися шляхом фізичного впливу, наприклад, шляхом: 1) заподіяння потерпілому психічної травми, що за задумом винної особи призводить до смерті; 2) шляхом залякування, що за задумом винної особи виникала смерть; 3) шляхом повідомлення відомостей, що за замом винного, викликали інфаркт; 4) шляхом гіпнотичного навіювання до заподіяння смерті [44, с.109].

Враховуючи те, що вбивство потерпілих за ознакою злочину, передбаченого ст.400 КК України є спеціальним вбивством, передбаченого п.8 ч.2 ст.115 КК України, тому ідеальна сукупність тут дійсно виключається, але якщо посягання на життя цих потерпілих вчинене за наявності в діянні інших кваліфікуючих ознак вбивства, передбачених ч.2 ст.115 КК України, вчинене слід кваліфікувати не лише за ст.400 КК України, а й за відповідними пунктами ч.2 ст.115 КК України та за ч.1 ст.255 або ст.257 КК України відповідно [18, с.63].

Натомість вчинення вбивства захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги може вчинятися і шляхом бездіяльності. Маючи закладену вище теоретичну основу цьому положенню можна навести певний перелік, а також обґрунтування такої поведінки як бездіяльність вчинення цього спеціального виду вбивства (ст.400 КК). Враховуючи те, що бездіяльність є пасивним елементом діяння, то слід визнати, що відповідальність за вбивство перерахованих потерпілих має наступати лише при наявності об'єктивних і суб'єктивних передумов: 1) спеціально покладених на особу обов'язків для охорони життя законом, професією, договором; 2) наявністю в особі реальної можливості запобігти настанню смерті. Тобто йдеться про вчинення винним дій, що запобігти б настанню смерті таких потерпілих за умови, що така особа була зобов'язана та могла запобігти смерті, але не робить цього (маючи намір позбавити життя такого потерпілого). Прикладами, які наглядно підтверджують, що вбивство захисника чи представника особи або їх близьких родичів шляхом бездіяльності можуть бути: 1) коли особа з-поміж медичного персоналу, зобов'язаного з огляду на виконанні нею професійних обов'язків надати відповідну медичну допомогу захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам, маючи намір заподіяти смерть цим потерпілим, усвідомлюючи, що життя останнього або останніх знаходиться в небезпеці для їх життя, не здійснює такої допомоги; 2) коли службова особа, на яку покладені службові обов'язки з включення відповідних механізмів і сигналізаційних пристроїв на залізницях і залізничних станціях та вокзалах, у морських і річкових портах, на аеродромах, яка, маючи умисел на вбивство перерахованих потерпілих, не виконала цих обов'язків (тобто дій) з метою вбивства цих осіб, що перебувають у цих транспортних засобах або в певних установах, організаціях або підприємствах тощо; 3) коли вихователь або керівник дитячого дошкільного закладу, маючи намір на заподіяння смерті дітей захисника чи представника особи, пов'язаних з наданням правової допомоги, знаючи про те, що дитина малолітня вийшла на проїзну частину траси, може загинути, не приймають заходів до запобігання цьому тощо.

Оскільки цей злочин у зазначеній формі і його вчинення відноситься до так званих злочинів з матеріальним складом, то ще обов'язковою ознакою цих злочинів є ще наслідки вчинення злочину у вигляді смерті потерпілого та необхідний причинний зв'язок між діяннями (дією або бездіяльністю) та наслідками у вигляді смерті потерпілого.

Отже, наслідок у вигляді настання біологічної смерті потерпілого або потерпілих, перерахованих у диспозиції ст.400 КК України є обов'язковою ознакою закінченого цього злочину. З цього моменту цей злочин у зазначеній формі є закінченим. Людина вважається померлою з моменту, коли стан людини визначається як незворотна смерть, тобто коли встановлена незворотна смерть її мозку (у всіх інших випадках можна говорити лише про замах на вбивство, за наявності прямого умислу на вбивство до смерті потерпілих).

Необхідне для цієї форми вчинення злочину встановлення причинного зв'язку між діяннями винного (дією або бездіяльністю) і наслідками (смертю

іншої особи — потерпілого або потерпілих, передбачених у диспозиції ст.400 КК), що настала. При цьому час смерті потерпілого вирішального значення не має. Важливим ще є становлення умислу на досягнення такого наслідку. Слід зазначити, що причинний зв'язок між цими діями і наслідками має бути необхідним — смерть потерпілого є закономірним результатом умисного діяння винної особи.

Слід погодитися з думкою, що є в існуючих публікаціях, що створення умов для вчинення вбивства, перелічених осіб (підшукування засобів, знарядь, розробка плану, змова співучасників тощо) має кваліфікуватися як готування до цього злочину за ч.1 ст.14 та ст.400 КК України, а також коли вбивство цих осіб вчинене шляхом катування, застосування тортур, то вчинення повинно кваліфікувати лише за ст. 400 КК України і додаткової кваліфікації за ст.127 КК України не повинно бути.

Слід звернути увагу на те, що диспозиція ст.400 КК України, передбачає злочини, які характеризуються (розрізняються) за їх кількістю (в Загальній частині КК України вони не регулюються, а представлені як аналізовані нами в особливій частині ст.400 КК України та деякими іншими). Таке ділення має самостійне значення в кримінальному законодавстві, в силу чого підлягає окремому розгляду на підставі окремого дослідження.

Розглянемо другу форму вчинення злочину, передбаченого ст.400 КК України — замах на вбивство захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Слід звернути увагу на те, що зазначений злочин у цій формі його прояву може вчинятися як шляхом дії, так і бездіяльності. Про це свідчать приписи ч.1 ст.15 КК України, де зазначається, що замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, які не залежали від її волі [37]. Цей злочин (у зазначеній формі) відноситься до складу нематеріального. Ним є склад, в якому відсутня така ознака суспільно небезпечний наслідок, в нашому випадку смерть потерпілого (або потерпілих), перелік яких передбачений в ст.400 КК України. Склади злочинів вважаються формальними, де суспільно небезпечна поведінка винних осіб описується у повному обсязі. Натомість, на наш погляд, який впливає з чинного законодавства, складі злочинів слід вважати усіченими, в яких суспільно небезпечна поведінка винної особи описується частково як це стосується другої форми прояву цього злочину (замах) за ст.400 КК України [37]. Важливо звернути увагу на те, що складі злочинів поділяються на: 1) прості; 2) складні. Простими є ті, ознаки яких не мають структури, а складний — це ті, ознаки яких мають структуру. Складні також поділяються за ознаками: 1) альтернативними; 2) суміжними. Слід звернути увагу, що ознаки злочинів у зазначених двох формах прояву злочину, передбаченого ст. 400 КК містять ознаки з альтернативними ознаками, оскільки вони побудовані за схемою. Тому не можна погодитися з думкою В.В. Сміха, який стверджує, що «...злочини з так званими «усіченими складами», у тому числі склад посягання на життя захисника чи

представника особи або їх близьких родичів, повинні були б визнаватися закінченими злочинами лише в тих випадках, коли вчинені суб'єктом злочину діяння містили в собі ознаки закінченого складу злочину, опис якого міститься в диспозиції відповідної статті» [22, с.96]. Автор цього положення ігнорує положення диспозиції цієї ст.400 КК України, де є описання ознак двох складів злочину, а саме вбивства і замаху на вбивство, які описані як ознаки закінчених складів злочинів. Його твердження було б справедливим, коли б диспозиція мала б описання як і назва ст.400 КК України (описання ознак суміжного складу злочину). Тому ознаки замаху на вбивство не виведені у другій формі прояву злочину за межі цього складу (прояву його у другій формі). Крім того, в диспозиції ст.400 КК України ми маємо два одиничних злочини: 1) вбивство та 2) посягання на вбивство.

Отже, діяння в другій формі прояву цей злочин відноситься за ознаками до так званого усіченого складу злочину.

Аналіз положень кримінального кодексів зарубіжних держав КК Литовської Республіки [45], КК Російської Федерації [46], КК Республіки Польща [47], КК Киргизької Республіки [48], КК Швейцарії [49] свідчить, що положення ст.400 КК України є більш вдалими.

Висновки. На підставі проведеного дослідження ми прийшли до наступного: 1) об'єктивна сторона злочину за ознаками вбивства захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги характеризується такими обов'язковими ознаками об'єктивної сторони як діянням (дією або бездіяльністю), наслідками — смертю особи або осіб, зазначених у ст.400 КК України, необхідним причинним зв'язком між діянням і наслідками, що настали; 2) об'єктивна сторона злочину за ознаками замаху на вбивство захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, характеризується такими обов'язковими ознаками злочину як діяння (дією або бездіяльністю).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник для студентів юрид. вузів і фак.] / За ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.

2. *Бажанов М.И.* Объективная сторона преступления / М.И. Бажанов // Уголовное право УССР. Часть Общая: [учебник] [Ю.В. Александров, А.Ш. Якупов, М.И. Бажанов и др.]; под ред. В.В. Сташиса, А.Ш. Якупова. – К. : Изд-во «Вища школа», 1984. – С. 81– 97.

3. *Бурчак Ф.Г., Фесенко Е.Ф.* Объективная сторона преступления / Ф.Г. Бурчак, Е.Ф. Фесенко // Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть общая, отв. ред. А.Я. Светлов, В.В. Сташис. – К. : Наукова думка, 1985. – 448 с.

4. *Гришанин П.И.* Объективная сторона преступления / П.И. Гришанин // Советское уголовное право: Часть общая: [учебное пособие]. – М. : ВЮЗИ, 1961. – 147 с.

5. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М. : Государственное изд-во юрид. литературы, 1960. – 244 с.

6. *Коржанський М.Й.* Об'єктивна сторона злочину / М.Й. Коржанський // Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна: [курс лекцій] / За ред. М.Й. Коржанського. — К. : Атіка, 2001. — С.189—211.

7. *Кудрявцев В.Н.* Правовое поведение: Норма и патология / В.Н. Кудрявцев. — М. : Изд-во «Наука», 1982. — 288с.

8. *Малинин В.Б.* Причинная связь в уголовном праве / В.Б. Малинин. — СПб : Издательство «Юридический центр Пресс», 2000. —316 с.

9. *Наумов А.В.* Объективная сторона преступлений / А.В. Наумов // Российское уголовное право: [курс лекций]: в 3 т. Т.1. Общая часть / А.В. Наумов. — 4-е изд. перераб. и доп. — М. : Волтерес Клувер, 2007. — С. 313 — 343.

10. *Номоконов В.А.* Объективная сторона преступлений / В. А. Номоконов // [Полный курс уголовного права: В 5 т. / Под ред. докт. юрид. наук, проф., засл. деятеля науки РФ А. И. Коробеева. Т.1.: Перступление и наказание. — СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс» 2008. — С. 357—383.

11. *Петин И.А.* Механизм преступного насилия / И.А. Петин — СПб: «Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. — 343 с.

12. *Пионтковский А.А.* Объективная сторона состава преступления / А.А. Пионтковский // Курс советского уголовного права: Часть общая. В 6-ти томах / Редкол.: А.А. Пионтковский и др. — М. : Изд-во Наука, 1970. — Т. 2. — С. 131—183.

13. *Семенцова И.А.* Объективная сторона состава преступления / И.А. Семенцова // Уголовное право: Общая часть. Серия «Сдаем экзамен». — Ростов н/Д: «Феникс», 2003. — С.69—83.

14. *Таганцев В.С.* Преступная деятельность / В.С. Таганцев // Русское уголовное право: Лекции. Часть общая. В 2 т. Т. 1. — М. : Наука, 1994. — С. 265—372.

15. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. — М. : Институт международного права и экономики А.С. Грибоедова, 2001. — 576 с.

16. *Матвійчук В.К.* Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): [монографія] / В.К. Мтавійчук. — К. : «Азимут — Україна», 2005. — 464 с.

17. *Тютюгін В.І., Гродецький Ю.В.* Злочини проти правосуддя / В.І. Тютюгін, Ю.В. Гродецький // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна та ін. — 5-те вид. допов. — Х. : Право, 2013. — С. 841—916.

18. Злочини проти правосуддя: [навч. посібник] / В.І. Тютюгін, В.І. Борисов, Ю.В. Гродецький, В.А. Козак, Р.С. Орловський, О.Є. Радутний, Є.В. Шевченко; за заг. ред. проф. В.І. Борисова, проф. В.І. Тютюгіна. — Х. : Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2011. — 160 с.

19. *Чуваков О.А.* Преступление против правосудия / О.А. Чуваков // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: Под ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. — Харьков, ООО «Одиссей», 2001. — С.774-836.

20. *Мельник М.І., Хавронюк М.І.* Коментар до ст. 400 КК України / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид. переробл. та допов. — К. : Юридична думка, 2012. — С.1146-1147.

21. *Поляков И.Ф.* Ответственность за преступления против порядка управления / И.Ф. Поляков. — М.: Юридлит., 1966. — 136 с.

22. *Сміх В.В.* Кримінальна відповідальність за порушення права особи на правову допомогу: [монографія]; за заг. ред. М.І. Мельника, В.В. Сміх. — К.: Атіка — Н, 2012. — 200 с.
23. *Винер Н.* Кибернетика и общество / Н. Винер. — М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. - 200 с.
24. Конституція України 1966 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1966. — №30. — Ст.141.
25. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України — 2013. — №27. — Ст. 282.
26. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4657-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — №9-10. — №11-12, №13. — Ст.88.
27. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №4. — Ст. 20.
28. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 51. — Ст. 577. Із змінами і доповненнями станом на 14.X.2014 р.
29. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України від 20.XII.2011 р. № 4191-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 29. — Ст. 343.
30. У справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу): Рішення Конституційного Суду від 30 вересня 2009 року № 23-рп / 2009 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 79. — Ст. 2694.
31. Юридический энциклопедический словарь / Гл. ред. А.Я. Сухарев; ред. кол.: М.М. Богуславский, М.И. Козырь, Г.М. Миньковский и др. — М.: Сов. энциклопедия, 1984. — 415 с.
32. *Федоренко В.Л.* Право на правову допомогу / В.Л. Федоренко // Юридична енциклопедія: В 6 Т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко, (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. Енцикл.», 2003. — Т.5: П—С.736 с.
33. *Александров Ю.В.* Злочини проти правосуддя / Ю.В. Александров // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. — 4-те вид., переробл. та доповн.; відп. ред. С.С. Яценко. — К.: А.С.К., 2006. — С.734-768.
34. *Мельник М.І., Хавронюк М.І.* Коментар до ст. 397 КК / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид. переробл. та допов. — К.: Юридична думка, 2012. — С.1142-1144.
35. *Нагребельний В.П.* Юридична допомога / В.П. Нагребельний // Юридична енциклопедія: В 6 Т. / Редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. Енцикл., 2004. — Т.6: Т—Я. — 768 с.
36. *Омельченко Т.В.* Право на правову допомогу в системі юридичних гарантій забезпечення прав і свобод людини у сфері кримінального судочинства / Т.В. Омельченко // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженні молодих учених. — Х.: Вид-во національного університету внутрішніх справ. — 2003. — С.76-77.
37. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341 // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25-26. — Ст.131.

38. Назаров Б.Л. Правомерность / Б.Л. Назаров // Юридический энциклопедический словарь. Гл. ред. А.Я. Сухарев; Ред. Кол.: М.М. Богуславский, М.И. Козырь, Г.М. Миньковский и др. – М.: Сов. Энциклопедия, 1984. – 415 с.

39. Батанов О.В., Тихомиров О.Д. Правомірна поведінка / О.В. Батанов, О.Д. Тихомиров // Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енциклоп.», 2003. – Т.5: (П-С). С.46.

40. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 19 изд. испр. – М.: Рус. яз., 1987. – 750 с.

41. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40-41, 42. – Ст.492.

42. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 6. – Ст.56.

43. Благоев Е.В. Общая часть уголовного права в 20 лекциях: [курс лекций] / Е.В. Благоев. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 344 с.

44. Кримінальне право України. Особлива частина – розділ 1, 2: Практикум: [навчальний посібник]; за заг. ред. В.К. Матвійчука (В.Д. Гвоздецький, В.К. Матвійчук, І.О. Харь та ін.) – К.: КНТ, 2008. – 256 с.

45. THE LITHUANIAN PENAL CODE. Adopted by Act VIII of 1968 September 26, 2000 Edited by Doctor of Law, professor V Pavilionis Preface by Candidate of Law, assistant professor N I Matsnev Introduction by Doctor of Law, professor V Pavilionis, Doctor of Law, assistant professor A Abramavichus, Doctor of Law, assistant professor A Drakshene, Translated from Lithuanian by Candidate of Linguistics, assistant professor V P. Kazanskene Saint Petersburg Yundichesky Center Press, 2002.

46. Кримінальний кодекс Російської Федерації 1996 р. зі змінами станом на 16.07.2015 (російською мовою) / Уголовный кодекс Российской Федерации (1996, с изменениями от 16.07.2015): Информационный портал, Уголовный Кодекс РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ug-kodeks.ru/doc/ug-kodeks.doc. – Заголовок з екрану.

47. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A 1 Lukashov, and D j, prof N F Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A I Lukashov and candidate of law E A Sarkisova, translated from Polish by D A Barilovitch – St Petersburg "Yundichesky Centei Press", 2001– 234 p

48. The Kirghiz Penal code / Adopted by the Legislative Y26 Assembly of the Zhogorku Kenesh of the Kirghiz Republic of September 18, 1997. In the wording of The Laws of the Kirghiz Republic No. 124 of September 21, 1998, No. 141 of December 9, 1999, No.77 of July 23, 2001, No.92 of November 19, 2001, No.36 of March 12, 2002 / Preface by Vice-Procurator of St. Petersburg, Candidate of Law A.P.Stukanov and Deputy-Chief of the Procuracy Department of St. Petersburg, Candidate of Law P.Yu. Konstantinov.— St. Petersburg: "Yuridicheski Center-Press", 2001. – 352 p.

49. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova; – St Petersburg: "Yuridichesky Center – Press", 2002. – 366p.

Решнюк А.В. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.400 КК України

У статті з'ясовуються обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Запропоновані на підставі дослідження такі ознаки об'єктивної сторони, як діяння (дія або бездіяльність), наслідки — смерть особи або осіб, зазначених у ст. 400 КК України, необхідний причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали.

Ключові слова: об'єктивна сторона, захисник, представник особи, близькі родичі.

Решнюк А.В. Объективная сторона преступления, предусмотренного ст.400 УК Украины

В статье выясняются обязательные признаки объективной стороны преступления посягательство на жизнь защитника или представителя лица в связи с деятельностью, связанной с предоставлением правовой помощи. Предложенные на основании исследования такие признаки объективной стороны, как деяние (действие или бездействие), последствия - смерть лица или лиц, указанных в ст. 400 УК Украины, необходимая причинная связь между деянием и наступившими последствиями.

Ключевые слова: объективная сторона, защитник, представитель лица, близкие родственники.

Reshnyuk A. Actus reus under Art. 400 of the Criminal Code of Ukraine

The article investigates mandatory signs of actus reus of attempt on the life defense attorney or person in connection with activities related to the provision of legal aid. Author proposed on the basis of the study such features of the actus reus as the act (action or inaction), the consequences - the death of the person or persons referred to in Art. 400 of the Criminal Code of Ukraine, the necessary causal link between the act and the consequences that occurred.

Keywords: actus reus, the defender, the representative of the person, close relatives.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2015.